

Bemærkninger

I de senere Aar er fulgt ikke færre end otte Hefter »*Nye Eventyr og Historier*«; til disse og de enkelte, som findes spredte i Blade og Tidsskrifter, alle samlede her, føie vi efterstaaende Bemærkninger.

Første Hefte, eller som det blev kaldet første Samling, udkom ved Juletid 1857 og har allerede oplevet fire Oplag. Samlingen blev tilegnet Fru *Serre* i *Maxen* og indeholdt:

Suppe paa en Pølsepind,

Flaskehalsen,

Pebersvendens Nathue,

Noget,

Det gamle Egetræes sidste Drøm,

A. B. C. Bogen.

I vore Ordsprog og Talemaader ligger tidt Frøet til en heel Historie; jeg udtalte dette og gav Beviset ved at skrive Eventyret: *Suppe paa en Pølsepind*. Min Ven Hr. Etatsraad *Thiele* sagde en Dag spøgende, De skulde skrive os en Flaskes Historie fra dens Oprindelse og til det Moment, da alene Halsen af den er brugbar, som Fugleglas, og Eventyret »*Flaskehalsen*« blev til.

Pebersvendens Nathue har kun to givne Tilknytnings-Punkter, den historiske Oprindelse til Navnet »*Pebersvend*« og Sagnet om »*den hellige Elisabeth*«.

I Historien »*Noget*« er benyttet et givet Sagn. Paa Slesvigs Vestkyst hørte jeg om en gammel Kone, som der brændte sit Huus af for at redde de Mange, der vare ude paa Isen da Springfloden kom.

Det gamle Egetræes sidste Drøm, ligesom *A. B. C. Bogen*, ere sprungne frem i Øieblikkets Stemning.

Anden Samling udkom i Foraaret 1858, tilegnet Fru *Læssøe*, født *Abrahamson*, og indeholdt:

Dyndkongens Datter,

Hurtigløberne,

Klokkedybet.

Det Første af disse hører til de Eventyr, paa hvilke jeg har anvendt meest Tid og Flid, det kan maaskee for Enkelte have et Slags Interesse at see, ligesom gjennem et mikroskopisk Glas, hvorledes det er groet frem, har udfoldet og omformet sig. Det egenlige Indhold kom som alle Eventyrene øiebliklig, saaledes som en kjendt Melodi eller Sang kan komme. Jeg fortalte strax for en af mine Venner hele Eventyret, derpaa blev det nedskrevet, atter omskrevet, men selv da det tredie Gang stod paa Papiret maatte jeg erkjende, at endnu hele Partier deri ikke traadte saa klare og farverige frem som de kunde og maatte. Jeg læste i nogle islandske Sagaer, ved disse førtes jeg tilbage i Tiden, og beaandet af den kom det Sandheden nærmere. Jeg læste et Par Nutids Reise-Skildringer fra Afrika, den tropiske Glød og det eiendommelige Nye fyldte mig, jeg saae Landet og kunde med mere Troværdighed tale om det. Et Par Skrifter om Fuglenes Flugt vare ogsaa af Indvirkning, de vakte nye Ideer, de gave karakteristiske Træk til Fuglelivet, som det rører sig i dette Eventyr, der saaledes i kort Tid blev sex til syv Gange omskrevet, til jeg havde Visheden om, at nu kunde jeg ikke give det bedre.

Klokkedybet er udsprunget af Folketroen om Aamanden i Odense Aa og Sagnet om Kirkeklokken, der svang sig ud fra Albani Kirketaarn.

Tredie Samling udkom i Foraaret 1859, tilegnet Componisten Professor J. P. E. Hartmann, og indeholdt:

Vinden fortæller om Valdemar Daa og hans Døttre,

Pigen, som traadte paa Brødet,

Taarnvægteren Ole,

Anne Lisbeth,

Børnesnak,

Et Stykke Perlesnor.

I danske Folkesagn, ligesom i historiske Efterretninger om den gamle Herregaard *Borreby* ved *Skjelskør*, findes Meddelelsen om »*Valdemar Daa og hans Døttre*«. Det var en af de Historier, jeg oftest har omskrevet og omstilet, for at give Sproget Klang efter den henfarende, susende Vind, som jeg lader fortælle.

Tidligt hørte jeg Historien om *Pigen, som traadte paa Brødet*, der blev til en Steen og forsvandt med hende i Dyndet. Jeg satte mig den Opgave, psykologisk at løfte hende igjen til Forsoning og Frelse; saaledes er Digtningen voxet frem.

I *Anne Lisbeth* har jeg villet vise, at alle gode Spirer ligge i Menneskets Bryst og maae, om end ad Omveie, komme til Udvikling, her er det *Moderkjærlighed*, som gennem Frygt og Bæven faaer Liv og Styrke.

Et Stykke Perlesnor giver en Overgangs-Tid, jeg selv har gennemlevet. I min Barndom var det ikke usædvanligt, at en Reise, i jevn Fart, fra Odense til Kjøbenhavn tog en Tid af henved fem Dage, nu behøves kun omtrent ligesaa mange Timer.

Fjerde Samling udkom ved Julen 1859, og indeholdt:

Pen og Blækhuus,

Barnet i Graven,

Gaardhanen og Veirhanen,

Deilig,

En Historie fra Klitterne.

Enhver som har hørt *Ernst* eller *Leonard*, vil i Eventyret *Pen og Blækhuus* erindre sig det vidunderlige Violinspil.

»*Barnet i Graven*« ligesom »*Historien om en Moder*«, have meest af alle mine Digtninger skaffet mig Glæde, idet manganen dybtsørgende Moder i dem have fundet Trøst og Styrke.

I Historien »*Deilig*« ere saagodt som alle Enkefruens dumnaive, hverdagsferske Udtalelser optagne fra Naturen.

»*En Historie fra Klitterne*« blev til efter et Besøg paa Skagen og Jyllands Vestkyst. Her fandt jeg en Natur og et Folkeliv, der kunde understøtte de Tanker, jeg ønskede at nedlægge i en Digtning, Tanker, som længe havde fyldt mig og som udsprang ved en Samtale med *Oehlenschläger*. Hans Ord havde gjort et dybt Indtryk paa mit unge Sind, jeg tænkte kun paa Ordene og klarede ikke for mig selv, saaledes som nu, hvorledes de tilvisse vare udsprungne. Hvo af os kjender ikke den Stemning, i hvilken man tidt udtaler en Tvivl, der hvor man i Grunden slet ikke tvivler, men kun af en Anden vil høre sin egen Forvisning udtalt; maaskee var dette Tilfældet her, eller var det mere for at prøve min Troes Fasthed. Vi talte om det evige Liv og *Oehlenschläger* henkastede de Ord: »er De saa vis paa, at der er et Liv efter

dette!« Jeg holdt fast paa Forvisningen herom, grundet i Guds Retfærdighed, men brugte i min stærke Udtalelse de uoverveiede Ord: »Mennesket kan forlange det!« – Da vedblev han: »Er det ikke igjen en stor Forfængelighed af Dem, at turde forlange et evigt Liv. Har ikke Gud givet Dem saa uendeligt Meget i denne Verden. Jeg veed,« vedblev han, »hvilken uendelig Fylde af Godhed han forundte mig; naar jeg i Døden lukker mine Øine vil jeg taknemlig prise og velsigne ham; forundes mig da endnu et evigt Liv, da tager jeg det som en ny uendelig Naade.«

»Saaledes kan *De* tale,« sagde jeg, »Gud gav Dem saa uendeligt Meget paa Jorden, ogsaa jeg bør sige det, men hvor Mange stilledes ikke ganske anderledes i Verden, de kastedes herind med et sygt Legeme, en kuet Aand, førtes ind i de bittreste Forhold til Sorg og Savn, hvorfor skulle de saaledes lide, hvorfor blev det saa ulige fordeelt, det var en Uret, og den kan Gud ikke øve, han vil give Erstatning, løfte og løse Det vi ikke kunde!« Hvad jeg udtalte blev Stof til den lille Fortælling *En Historie fra Klitterne*. Da den udkom, sagde en Critiker, at det Tvivlens Ord, den formede sig om, havde jeg neppe hørt udtalt, eller selv baaret i mig; der kom saaledes noget Usandt i Fortællingen. Om jeg husker ret var det den Samme eller en Anden lige kyndig, der udtalte, at man vistnok vilde føle sig skuffet, om man efter at have læst Naturskildringen i min Fortælling, eller Meddelelsen om Skagen, den jeg havde leveret til dansk Folkekalender, nu reiste derop og troede at finde en saa poetisk Natur, som den af mig givne. Jeg havde imidlertid den Glæde, at Conferensraad *Brinck Seidelin*, den Mand, som bedst kunde dømme om Sandheden, og som selv har givet en fortræffelig Skildring af *Skagen* i sin Hjørring Amtsbeskrivelse, kom til mig og paa det Varmeste udtalte sin Tak for den Troskab og Sandhed, hvormed jeg havde tegnet hele Naturen derovre. Fra Skagens Præst fik jeg et Brev, ogsaa han glædede sig for Naturskildringerne og særligt fordi de vare saa sande. Han tilføjede, vi ville nu ogsaa troe paa og fortælle, naar Fremmede komme paa Høiden af den i Sandflugt begravne Kirke: »*Jørgen* ligger derinde!«

En yngre Beboer deroppe viste mig megen Velvillie, kørte omkring med mig, ud paa »*Grenen*«, og om til »*Gammel Skagen*«; paa Veien herhen kom vi forbi Kirken, hvor kun Taarnet endnu rager frem og staaer som Sømærke; han vilde ikke gaae den besværlige Vei, jeg steg af Vognen, gik alene, og har i Fortællingen givet Indtrykket af hvad jeg saa der; da hører jeg snart, at min ellers elskværdige Ledsager efter at have læst »en Historie fra Klitterne«, fortalte, at jeg aldrig havde været oppe ved Kirken, han vidste det, han havde kørt om med mig. Det syntes at mere Folk, at jeg beskrev hvad jeg ikke havde seet, men mig morede det ikke. En Dag i Kjøbenhavn mødte jeg Manden og spurgte ham strax, om han ikke erindrede vor Fart, og han svarede: »vi kørte jo nedentil Kirken ud til »*Gammel-Skagen*!« « »Ja *De* kørte,« svarede jeg, »*De* maa kunne erindre, at jeg steg af Vognen og gik derop!« Og nu fortalte jeg ham hvad særligt jeg havde bemærket deroppe. »Det er aldeles rigtigt!« sagde han, »ja saa maa *De* jo have været deroppe, det havde jeg glemt;« jeg erindrede ham om den Sandryg, hvor jeg igjen indhentede ham og kørte videre. »Jeg husker, at jeg ikke var oppe ved Taarnet!« sagde Manden, »og troede derfor, at *De* heller ikke havde været det!« Jeg meddeler denne lille Historie for Sandhedens Skyld; maaskee ellers engang efter min Død Een eller Anden af dem der hørte det af »Ledsagerens« egen Mund, kunde gjentage, at jeg ikke havde været der og seet med egne Øine. Hos Bonden og Fiskeren derovre fik jeg mangt et karakteristisk Træk, mangan god Forklaring, som jeg senere har benyttet, men netop om en saadan, givet mig af Sagkyndige, faaer jeg af en Anmelder det venskabelige

Raad, at ved slige Skildringer skulde jeg forskaffe mig Sagkundskab hos Folkene paa Stedet, dette er netop Tilfældet. –

»*En Historie fra Klitterne*« forskaffede mig Digteren *Paludan Müllers* hjertelige Tilnærmelse og Tak, den jeg sætter en saa stor Priis paa, at jeg indskriver den her ved min Digtning.

I Foraaret 1861 udkom Nye Eventyr og Historier, anden Række, der indeholdt:

Tolv med Posten,

Skarnbassen,

Hvad Fatter gjør er altid det Rigtige,

De Vises Steen,

Sneemanden,

I Andegaarden,

Det nye Aarhundredes Musa.

I et Nummer af *Household words* havde *Charles Dickens* samlet en Deel arabiske Ordsprog og Talemaader, mellem disse fremhævede han: »Da Keiserens Hest fik Guldscoe stak ogsaa Skarnbassen Benet frem.« Vi anbefale, siger *Dickens* i en Anmærkning, *Hans Christian Andersen* at skrive et Eventyr herover; jeg fik Lyst dertil, men der kom intet Eventyr. Først ni Aar efter, under et Besøg paa det hjemlige Herresæde: *Basnæs*, hvor jeg tilfældig igjen læste *Dickens'* Ord, sprang pludseligt frem Eventyret: *Skarnbassen*.

»*Hvad Fatter gjør er altid det Rigtige*,« er et af de danske Folke-Eventyr jeg har hørt som Barn og her paa min Maade fortalt.

I Aarens Løb har jeg forsøgt mig, saa at sige, i de fleste Radier af Eventyr-Cirkelen, og naar derfor, ikke sjeldent, en Idee eller Stemning opstod, som førte tilbage til hvad jeg allerede havde givet, slap jeg Ideen eller søgte at bringe den frem under en ny Skikkelse; saaledes fik Fortællingen »*De Vises Steen*« Noget af den østerlandske Form, og et stort Præg af Allegorien. Man har bebreidet mig, at de senere Eventyr have en filosofisk Retning, der ligger udenfor mit Raaderum, man holder sig vistnok her særligt til denne Fortælling og det i samme Hefte optagne Phantasi-Spil: »*Det nye Aarhundredes Musa*«. Dette er dog sprunget ud fra Eventyrets Grund. Man har sagt og skrevet, at dette Hefte var det Svageste af hvad jeg havde leveret, og dog findes i dette to af mine bedst fortalte Eventyr: »*Hvad Fatter gjør er altid det Rigtige*« og »*Sneemanden*«. Dette sidste er skrevet ved Juletid under et Ophold paa det smukke *Basnæs* og er fremfor mange andre af Eventyrene, ved flere Leiligheder, oftest ved kongelig Skuespiller *Mantzius'*s fortræffelige Foredrag, draget frem til stor Anerkjendelse.

I den senere Tid er blevet sagt af Enkelte, at det især ere de allerførste Eventyr, som have Betydning, alle de senere staae tilbage for disse. Dette er dog neppe Tilfældet, men Yttringerne lade sig forklare.

De Mennesker, som i deres Barndom læste mine første Eventyr, ere blevne ældre og have mistet det friske Sind, hvormed de dengang læste og optog Digtningen. Maaskee har ogsaa Een og Anden fundet, at Eventyrene erholdt en saadan Udbredelse og Erkjendelse i Verden, at det maatte for Forfatteren blive altfor megen Glæde i levende Live, og da nu de ældste Eventyr have gaaet deres Ildprøve igjennem, lader man disse i Ro, og tager fat paa de nyere, dadles skal der. Tidt henkaste Folk et Ord uden at gjøre sig Rede for, hvilke Eventyr og Historier, der høre til de nyere eller til de senere. Flere Gange hørte jeg sige: »Ja, jeg holder nu meest af Deres rigtige gamle Eventyr«, og spurgte jeg da, »hvilke ere de?« da fik jeg som

oftest Svaret: »*Sommerfuglen*«, »*Det er ganske vist*«, »*Sneemanden*«, og just disse høre til de nyere, et Par til de allernyeste.

Var dette sidste Hefte et af de svagere, som jeg nu ikke troer, da var tilvisse det Hefte, som fulgte efter i Julen 1861, et af de bedste; det indeholder:

Isjomfruen,

Sommerfuglen,

Psychen,

Sneglen og Rosenhækken.

Det blev med et Par Stropher tilegnet Digteren *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Du Norges Træ med Frugt og Blomst og Knop,

Tak for hvad om dit Hjem af Dig jeg lærte;

I *Rom*, hvor Minders Storhed rulle op,

Der fik jeg Indblik i dit Digterhjerter;

Du blev mig kjær, derfor jeg Dig har bragt,

Hvad Mødets Aar har i min Lyre lagt.

»*Isjomfruen*« blev skrevet i *Schweiz* efter at jeg flere Gange havde besøgt dette Land og nu paa Hjemreisen fra *Italien* opholdt mig her i længere Tid. Den hele Skildring med Ørnereden er oplevet og fortalt mig af den bayerske Folkedigter *Koppel*. »*Sommerfuglen*« blev ligeledes skrevet i *Schweiz*, paa en Vandring fra *Montreux* til *Chillon*. – *Psychen* blev digtet et Par Maaneder tidligere, da jeg endnu var i *Rom*. En Begivenhed fra mit første Ophold der 1833–34 kom mig i Tanke og gav den første Spire: En ung Nonne skulde jordes, man gravede hendes Grav og fandt i den en prægtig Bacchus-Statue. »*Sneglen og Rosenhækken*« hører til de oplevede Eventyr.

Siden denne Samling udkom hengik nu et bittert, tungt Aar, Krigens Aar, Danmark mistede *Slesvig* og *Als*, hvo kunde tænke paa Andet. I meer end Aar og Dag blev intet Eventyr skrevet, først ved Julen 1865 udkom et Hefte, som blev tilegnet Balletdigteren *August Bournonville*; det indeholdt:

Lygtemændene ere i Byen, sagde Mosekonen,

Veirmøllen,

Sølvskillingen,

Bispen paa Børglum og hans Frænde,

I Børnestuen,

Guldskat,

Stormen flytter Skilt.

Eventyret om »*Lygtemændene*« sprang frem fra den gennemlevede tunge Stemning i Krigens Aar, der ere Blade til et Tids-Eventyr.

Der staaer ved Veien mellem *Sorø* og *Holsteinborg* en Veirmølle, jeg kom tidt forbi den, altid var det som om den vilde med i et Eventyr, og den kom det, indesluttet i et Stykke Troesbekjendelse. Det er, hvad jeg har at tilføie om »*Veirmøllen*«.

Sølvskillingen er skrevet i *Livorno*. Jeg kom fra *Civita Vecchia* med Dampskib; ombord vexlede jeg en Scudo for at have Smaamynt, man gav mig en falsk Tofrank; Ingen vilde tage mod den, det ærgrede mig at være bleven narret, men snart kom Ideen til Eventyr, og jeg havde da i dette mine Penge igjen.

»*Bispen paa Børglum*« er skrevet efter et Ophold paa *Børglumkloster*. Dette velbekjendte historiske Sagn fra en haard, mørk Tidsalder, der endnu af Mange omtales som skøn og værd at have levet i, stilles her frem i Modsætning til vor vistnok lyse og lykkeligere Tid.

»*Guldskat*« er skrevet paa *Frijsenborg*. Skov-Eensomheden, den blomsterrige Have, Slottets hyggelige Stuer knytte sig i min Erindring til denne Digting, som her sprang frem, en Blomst i lykkelige Dage.

»*Stormen flytter Skilt*« er samtidig med »*Folkesangens Fugl*« skrevet i *Kjøbenhavn*, henimod Juletid. Hele Skildringen af Laugets Festlighed er Erindring fra min Barndomstid i *Odense*. Det seneste Hefte nye Eventyr og Historier ved Julen 1866 er tilegnet Maleren *Carl Bloch* og indeholder:

Gjemt er ikke glemt,

Portnerens Søn,

Flyttedagen,

Sommergjækken,

Moster, Skrubtudsen.

I »*Gjemt er ikke glemt*« er givet tre Billeder. Det Første har sit Motiv fra *Thieles* Folkesagn; der fortælles om en Frue, som Røverne satte i Lænke ved Herregaardens Hundehuus; hvorledes hun løses derfra har jeg tildigtet. Det andet Billede hører hjemme i vor Tid. Begivenheden er oplevet paa *Holsteinborg*. Det tredie Billede med den sørgende, fattige Pige hører ogsaa til det Oplevede; jeg hørte af Pigens egen Mund hvad der her er nedskrevet.

»*Portnerens Søn*« har flere Træk grebne ud af Livet.

»*Moster*« har jeg kjendt i flere Personligheder, som nu hvile i deres Grav.

»*Sommergjækken*« er blevet til paa Opfordring; min Ven, Hr. Etatsraad *Drewsen*, der med Iver og Inderlighed holder paa danske Minder og dansk Sprog, beklagede en Dag, hvortidt gode gamle Navne blive forvanskede. I Aviserne anmeldte Gartnere »*Vintergjæk*«, den vi i vore unge Aar, altid og mere forstaaelig kaldte »*Sommergjæk*«, da den gjækker os med Sommeren. Han bad mig at skrive et Eventyr og i det hævde det gamle Navn, og jeg skrev »*Sommergjækken*«.

»*Skrubtudsen*« blev digtet under mit Ophold i *Setubal* i Sommeren 1866. Fra en af de dybe Brønde der, hvor Vandet løftes i Krukker, som sidde paa et stort dreierende Hjul, og da gjennem forgrenede Render gyder sig ud over Haverne, saae jeg en Dag en stor hæsliig Skrubtudse. Ved nøiere at betragte den, blev jeg opmærksom paa dens kloge Øine, og snart havde jeg et heelt Eventyr, der dog senere i Danmark blev omskrevet og givet heel dansk Natur og Hjemlighed.

»*Den gamle Kirkeklokke*« er digtet paa Opfordring om et Bidrag til »*Schillers Album*«. Jeg ønskede at lægge et dansk Element herind, og man vil, ved at læse den givne Historie, see, hvorledes jeg har *skilt mig* ved min Opgave.

»*Theepotten*« er skrevet i *Toledo*.

»*De to Brødre*« er en lille Phantasi-Vignet til Brødrene *Ørstedes* Liv.

»*Den onde Fyrste*« er et gammelt Sagn og hører til de allertidligste af mine Eventyr; det blev første Gang trykt i *Siesby's* »*Salonen*« og er senere blevet optaget i de tyske og engelske Udgaver af Eventyr; jeg vil derfor ikke udelade det her.

»*De smaa Grønne*«, ligesom »*Peiter, Peter og Peer*« ere skrevne paa »*Rolighed*« ved Kalkbrænderiet, sprungne frem i Tilfredshed og Humeur, som et lykkeligt Hjem kan give det.

Nissen og Madamen har Rod fra Folkesagnet om Nissen, der tirrede Lænkehunden. De tidligere skrevne »*Historier og Eventyr*«, tilsammen 69, ere optagne i 18de, 19de og 20de Bind af »*Samlede Skrifter*«; de nyere 62 Eventyr og Historier, omtrent et lignende Arke-Antal, følge her i 25de, 26de og 27de Bind, saa at »*Samlede Skrifter*« nu have fuldstændigt alle indtil iaar skrevne 131 *Eventyr og Historier*.

»*Rolighed*«, August 1868.